

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН КОНСТИТУЦИЯЛЫК СОТУНУН

Ырысбек Ырысалиевич Атамбиевдин Кыргыз Республикасынын
Конституциялык сотунун судьялар коллегиясынын 2021-жылдын 14-
декабрындагы аныктамасына даттануусун кароо жөнүндө

ТОКТОМУ

2022-жылдын 6-апрели

Бишкек шаары

Кыргыз Республикасынын Конституциялык сотунун курамында: төрагалык кылуучу Э.Ж. Өскөнбаев, судьялар М.Р. Бобукеева, К.А. Дүйшеев, Л.П. Жумабаев, М.Ш. Касымалиев, К.Ж. Кыдырбаев, Ж.А. Шаршеналиевадин курамында, катчысы С.А. Джолгокпаеванын катышуусунда «Кыргыз Республикасынын Конституциялык соту жөнүндө» конституциялык Мыйзамдын 30-беренесинин 5-бөлүгүн жетекчиликке алып, Конституциялык соттун судьялар коллегиясынын 2021-жылдын 14-декабрындагы аныктамасына Ырысбек Ырысалиевич Атамбиевдин даттануусун сот отурумунда карап чыкты.

Ы.Ы. Атамбиевдин өтүнүчү боюнча даттанууда келтирилген жүйөлөрдү жана материалдарды карап чыгып, Кыргыз Республикасынын Конституциялык соту

ТАПТЫ:

2021-жылдын 3-сентябрында Кыргыз Республикасынын Конституциялык сотуна Ы.Ы. Атамбиевден Кыргыз Республикасынын Өкмөтү, “Кыргызалтын” ачык акционердик коому, “Centerra Gold Inc.” Канадалаы компаниянын, “Кумтөр Оперейтинг Компани” жабык акционердик коомунун, «Кумтөр Голд Компани» жабык акционердик коому жана «Камеко» канадалык корпорациясы ортосунда 2009-жылдын 24-апрелинде Бишкек шаарында кол коюлган “Кумтөр” долбоорунун жаңы шарттары жөнүндө макулдашууну ратификациялоо тууралуу” Кыргыз Республикасынын Мыйзамынын (мындан ары – талашылып жаткан Макулдашуу) Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 2007-жылдын редакциясындагы 1-беренесинин 1-бөлүгүнө, 3-беренесинин 1, 3-бөлүктөрүнө, 4-беренесинин 5-бөлүгүнө, 12-беренесинин 1, 2-бөлүктөрүнө, 46-беренесинин 5-бөлүгүнүн 22-пунктуна, 48-беренесине, 58-беренесинин 1-бөлүгүнө, Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 2021-жылдын редакциясындагы 1-беренесинин 1-бөлүгүнө, 3-беренесинин 1-бөлүгүнө, 5-беренесинин 1-бөлүгүнө, 6-беренесинин 1, 2-бөлүктөрүнө, 16-беренесинин 1, 2, 3-бөлүктөрүнө, 70-беренесинин 3-бөлүгүнүн 2-пунктуна, 6-бөлүгүнүн 3-пунктуна, 80-беренесинин 1-бөлүгүнүн 4-пунктуна ылайык келүүсүн текшерүү жөнүндө өтүнүч келип түшкөн.

Арыз ээсинин айтымында, талашылып жаткан Макулдашуу эл аралык келишим болуп саналбайт, анткени жогоруда аталган юридикалык жактар жеке чарбалык субъектилер болуп саналат, ошондуктан алар конституциялык-мыйзам чыгаруучулук деңгээлде эл аралык мамилелердин субъектилеринин статусуна ээ боло албайт.

Арыз ээсинин пикири боюнча талашылып жаткан Макулдашуу эл аралык келишим статусуна ээ болбогондугуна байланыштуу аны парламенттен барып ратификациялоо мамлекет башчысынын ыйгарым укуктары жөнүндө конституциялык ченемдерине карама-каршы келет деп

эсептейт (Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 2007-жылдагы редакциясынын 46-беренесинин 5-бөлүгүнүн 2-пункту, 58-беренесинин 1-бөлүгүнүн 22-пункту, Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 80-беренесинин 1-бөлүгүнүн 4-пункту, 70-беренесинин 6-бөлүгүнүн 3-пункту).

Кайрылуу субъекти талашылып жаткан Мыйзамдын 3-беренесине ылайык Кыргыз Республикасынын Президенти Өкмөткө ушул Мыйзамдын 1 жана 2-беренелеринде көрсөтүлгөн макулдашууларды ишке ашыруу үчүн, анын ичинде аларды ишке ашыруу үчүн зарыл болгон ченемдик укуктук актыларды кабыл алуу үчүн зарыл ыйгарым укуктарды бергенин белгилеген. Ал эми бул Мыйзам жарыяланган учурда мамлекет башчысы Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 2007-жылдагы редакциясынын 46-беренесинин 3-бөлүгүнүн 2-пунктуна карата гана өз ыйгарым укуктарын Өкмөткө берүүгө укуктуу болчу.

Баяндалгандарды эске алуу менен, арыз ээси талашылып жаткан Мыйзамды Кыргыз Республикасынын Конституциясына карама-каршы келет деп таанууну өтүнгөн.

Кыргыз Республикасынын Конституциялык сотунун судьялар коллегиясы 2021-жылдын 14-декабрындагы аныктамасы менен Ы.Ы. Атамбиевдин кайрылуусун өндүрүшкө кабыл алуудан баш тарткан.

Көрсөтүлгөн аныктамада соттук коллегия арыз ээси талашылып жаткан Макулдашууну ратификациялаган колдонуудагы мыйзамдын конституциялуулугун текшерүүнү суранып жатканын, ал эми Конституциянын 97-беренесинин 2-бөлүгүнүн 3-пунктуна ылайык Конституциялык сот Кыргыз Республикасы катышуучусу болуп саналган, күчүнө кире элек эл аралык келишимдердин конституциялуулугу жөнүндө корутунду бере турганы белгиледи. Башкача айтканда, бул аспектиде Конституциялык сот алдын ала конституциялык контролду ишке ашырат, башкача айтканда, эл аралык келишим күчүнө киргенге чейин жана Кыргыз Республикасынын мамлекеттик органдарынын жана кызмат адамдарынын сунушу боюнча гана анын конституциялуулугу текшерилет. «Кыргыз

Республикасынын Конституциялык соту жөнүндө» конституциялык Мыйзамы (22-берене) конституциялык сот өндүрүшүнүн маселелери боюнча даттануунун субъекттерин аныктап, Кыргыз Республикасы үчүн күчүнө кире элек эл аралык келишимдердин конституциялуулугу жөнүндө корутунду алуу үчүн кайрылуу укугу бар жактардын толук тизмесин белгилеген. Ошол эле учурда жеке жактар кайрылуулардын субъекттеринин көрсөтүлгөн тизмесине кирбейт, ошондуктан алар Кыргыз Республикасы үчүн күчүнө кире элек эл аралык келишимдердин конституциялуулугу жөнүндө корутунду алуу үчүн кайрылууга укугу жок. Көрсөтүлгөн конституциялык Мыйзамдын 30-беренесинин 3-бөлүгүнүн 4-пунктуна ылайык, эгерде даттанууда көрсөтүлгөн талап Конституциялык соттун карамагында болбосо, соттук коллегия даттанууну өндүрүшкө кабыл алуудан баш тартат.

Ы.Ы. Атамбиев судьялар коллегиясынын аныктамасы менен макул болбостон, 2022-жылдын 10-мартында Кыргыз Республикасынын Конституциялык сотуна даттануу менен кайрылган.

Кайрылуунун субъекти соттук коллегия анын өтүнүчүн өндүрүшкө кабыл алуудан негизсиз баш тартты деп эсептейт. Ал өтүнүчтө талашылып жаткан Мыйзам КР Юстиция министрлигинин расмий сайтында жарыяланган кабарлар тастыктагандай дагы эле күчүндө экенин белгилейт. Ушул Мыйзамдын күчүнө кирбей калгандыгы, күчүн жоготкондугу же күчүн жоготту деген кабарлар жок. Анын пикири боюнча бул өтүнүчтүн предметинде талашылып жаткан Мыйзам Кыргыз Республикасы үчүн андан келип чыгуучу укуктук кесепеттер менен күчүндө болгон ченемдик укуктук актынын белгилери сакталып калгандыгын билдирет.

Баяндалгандардын негизинде, арыз ээси соттук коллегиянын 2021-жылдын 14-декабрындагы аныктамасын жокко чыгарууну жана анын арызын өндүрүшкө кабыл алууну өтүнөт.

Кыргыз Республикасынын Конституциялык соту арыз ээсинин жүйөлөрүн жана судьялар коллегиясынын кайрылууну өндүрүшкө кабыл алуудан баш тартуу себептерин талкуулап, төмөнкүдөй тыянактарга келет.

Кыргыз Республикасы дүйнөнүн көпчүлүк өлкөлөрүнөн айырмаланып, ар бир адамга, анын ичинде жеке жана юридикалык жактарга Кыргыз Республикасынын Конституциялык сотуна кайрылууга жана мыйзамдын жана башка ченемдик укуктук актынын конституциялуулугу жөнүндө маселени коюуга укук берет. Мында, эгерде бүтүндөй акт же анын түзүмдүк элементи конституциялык эмес деп таанылса, ал дароо Кыргыз Республикасынын бардык укуктук мейкиндигинде өзүнүн юридикалык күчүн жоготот (Конституциянын 97-беренесинин 3, 5-бөлүктөрү). Кыргыз Республикасы конституциялык контролдоонун мындай үлгүсүн Конституцияда бекитип, муну менен адамдын жана жарандын жалпыга таанылган укуктарына жана эркиндиктерине өзгөчө маани берип гана тим болбостон, алардын реалдуулугун камсыз кыла турган натыйжалуу механизмди да бекемдейт.

Ошону менен бирге, Баш мыйзам конституциялык сот адилеттигинин жогорку жеткиликтүүлүгүн караштырып, жеке жана юридикалык жактар Конституциялык сотко мыйзамдардын жана башка ченемдик укуктук актылардын конституциялуулугу жөнүндө суроо-талап менен кайрылууга укуктуу болгон шартты белгилеп, алардын чектерин кошо көрсөтөт. Бул жеке адамдар Кыргыз Республикасынын Конституциясынын экинчи бөлүмүндө каралган адамдын, жарандын укуктары менен эркиндиктери бузулган же бузулушу мүмкүн болгон учурда гана Конституциялык сотко кайрылууга укуктуу экенин билдирет.

“Кыргыз Республикасынын Конституциялык соту жөнүндө” конституциялык Мыйзамдын 27-беренесинин 4-бөлүгүнүн 9-пунктуна ылайык кайрылууда коюлган маселе боюнча Конституциянын тиешелүү ченемдерине шилтеме жасалып, кайрылуучу тараптын көз карашы жана анын укуктук негиздемеси көрсөтүлүүгө тийиш. Аны менен, арыз ээси талашып жаткан ченемдин жөнгө салуучу таасири Конституцияда адамдын жана жарандын кепилденген укуктары жана эркиндиктери кантип бузулуп жатканын түздөн-түз көрсөтүү менен өзүнүн көз карашын логикалык жактан

ырааттуу жана ынандуу юридикалык мүнөздөгү аргументтер менен негиздөөгө милдеттүү. Анын үстүнө талашылып жаткан ченем менен Конституциянын ортосунда сөзсүз системалык байланыш болуш керек.

Бирок, арыз ээси өзүнүн өтүнүчүндө жана даттануусунда конституциялык түзүлүштүн саясий жана социалдык-экономикалык негиздери жөнүндө конституциялык жоболорго (биринчи бөлүм), ошондой эле мамлекет башчынын жана парламенттин ыйгарым укуктарын белгилеген ченемдерге шилтеме кылат (70-статьянын 3-бөлүгүнүн 2-пункту, 6-бөлүгүнүн 3-пункту, 80-беренесинин 1-бөлүгүнүн 4-пункту), башкача айтканда, талаш-тартыштын предмети болуп мамлекеттик бийлик органдарынын системасынын иши жана алардын ыйгарым укуктары болууда. Башкача айтканда, кеп конституциялык сот өндүрүшүн козгоо өзгөчө субъекттерге гана таандык болгон чөйрө жөнүндө болуп жатат, ал эми Кыргыз Республикасынын жарандары ал чөйрөгө таандык эмес (КР Конституциялык сотунун 2021-жылдын 9-апрелиндеги токтому).

Баяндалгандарды эске алуу менен, Кыргыз Республикасынын Конституциялык соту судьялар коллегиясынын 2021-жылдын 14-декабрындагы аныктамасын жокко чыгарууга негиз жок деп эсептейт.

Жогоруда баяндалгандардын негизинде, «Кыргыз Республикасынын Конституциялык соту жөнүндө» конституциялык Мыйзамдын 30-беренесинин 5-бөлүгүн, 38, 48, 49-беренелерин, 52-беренесинин 1-бөлүгүн жетекчиликке алып, Кыргыз Республикасынын Конституциялык соту

ТОКТОМ КЫЛДЫ:

1. Ырысбек Ырысалиевич Атамбиевдин Кыргыз Республикасынын Конституциялык сотунун судьялар коллегиясынын 2021-жылдын 14-декабрындагы аныктамасына даттануусу канааттандыруусуз калтырылсын.

2. Бул чечим акыркы болуп саналат, даттанууга жатпайт жана кол коюлган учурдан тартып күчүнө кирет.

**КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН
КОНСТИТУЦИЯЛЫК СОТУ**